

Om anmeldelser og anmelderes ansvar

Steffen Elmer Jørgensen

Fortid og Nutid oktober 1995, s. 251-254.

Med udgangspunkt i en anmeldelse i *Fortid og Nutid* af Jette Mackintoshs *Danskere i Midtvesten* præciserer Steffen Elmer Jørgensen anmeldernes ansvar og forpligtelser.

Steffen Elmer Jørgensen, f. 1953, cand.mag., Ph.D. fra European University Institute, Firenze. Forskningsstipendiat for Dansk Vejhistorisk Selskab på projekt om de danske hovedlandeveje og motorvejes historie fra 1761 til 1993.

I *Fortid og Nutid* 1995, side 73, anmelder Holger Dyrbye i en kortere anmeldelse (på ca. $\frac{3}{4}$ side) Jette Mackintoshs Ph.D.-afhandling *Danskere i Midtvesten. Elk Horn-Kimballton bosættelsen 1870-1925*, der udkom på Akademisk Forlag i 1993. Dyrbye efterlader her, uden i øvrigt at give et blot summarisk referat af bogens indhold og bærende teser, det indtryk, at der er tale om en tungt skrevet, dårligt formidlet bog, baseret på kvantitativ analyse af det største danske immigrantsettlement i USA. Skal man tro Dyrbye, er der intet nyt i bogen, kun prøvning af gammelkendte antagelser, og slet ingen placering af settlementet i forhold til den øvrige danske bosættelse i USA.

Jeg finder det skammeligt, at en overfladisk anmeldelse med en småsur holdning og nogle få, ikke uddybende almindeligheder kan nedgøre en forfatters langvarige, omhyggelige arbejde på, hvad der efter min mening er ikke så lidt af et pionerarbejde. Der kan være grund til at appellere til både anmeldere og anmeldelsesredaktører om at holde en acceptabel standard. Og det også i de korte anmeldelser, som det sikkert undertiden kan være svært at finde anmeldere til med den brede vifte af fagtidsskrifter, dansk historie efterhånden kan fremvise. Læserne kan ikke være tjent med mangelfuld

forbrugeroplysning. Og de anmeldte må have krav på en rimelig behandling.

Det kan være urimeligt kun at fokusere på Dyrbye, for han er ikke den eneste, der synder på denne måde. Til anmeldernes forsvar skal det siges, at man i en kortere anmeldelse kan tvinges til at vælge mellem enten en række principielle betragtninger over bogen og dens genre – eller et kortere referat med en kun nødtørftig vurdering af bogen. Alligevel vil jeg mene, at har man ikke tid eller ressourcer til at gå i dybden med bogen – eller er man ikke meget bekendt med det felt, den behandler – så gør man klogt i at give et forbrugeroplysende referat og undlade en nedsabling. Vender en anmelder tommelfingeren nedad, bør vedkommende argumentere sin sag. Det må være ret og rimeligt.

Efter min mening bør en anmeldelse bestå af følgende elementer:

- 1: Et forbrugeroplysende, kort referat af bogens indhold, disposition og bærende teser.
- 2: En placering af bogen i dansk og eventuelt international forskningssammenhæng.
- 3: En påvisning af eventuelle fejl og mangler.
- 4: En kvalificeret og argumenteret

vurdering af bogen – under hensyn-
tagen til dens målpublikum.

- 5: Eventuelt nogle principielle overve-
jelser om bogens form og genre, ak-
tualitet m.v.

Dyrbyes anmeldelse forekommer ikke
at opfylde noget af disse punkter til-
fredsstillende. Dyrbye har skrevet spe-
ciale og en lille artikel om danske im-
migranternes assimilation i Pottawattamie
County, Iowa (nær Elk Horn-Kimballton!).
Han burde altså være et oplagt valg
som anmelder af Jette Mackintoshs bog.

Dyrbye begynder med pkt. 2 i oven-
stående liste, bogens forskningskon-
tekst. Dansk udvandringsforskning
skildres som hidtil baseret på kvanti-
tativ udforskning af push-faktorer på
dansk grund. Hvad med udvandrerbrev-
ve, de ikke helt få studier i dansk-ame-
rikansk kirke- og højskoleliv eller Erik
Helmer Pedersens tobinds oversigts-
værk, der udkom på Politikens Forlag
midt i 1980'erne?¹ Og var nu disse
kvantitative studier egentlig så man-
ge? Mange af dem forblev upublicerede
specialer. Måske har Dyrbye nok så
meget den svenske Uppsalaskoles
mange cliometriske udvandringshisto-
riske studier i tankerne?

Et egentligt indholdsreferat, endsige
en redegørelse for centrale teser i
Mackintoshs bog har Dyrbye ikke. Ud
over at oplyse os om, at der er tale om
det største danske immigrantsettle-
ment i USA, der delte sig i det indre-
missionske Elk Horn og det grundtvi-
gianske Kimballton. Der gives Jette
Mackintosh den rimelige anerkendelse,
at hun har udført et enormt arbejde
med at oparbejde det kvantitative ma-
teriale. Ellers lader anmelderen os vi-
de, at der ikke er meget nyt eller bane-
brydende i bogen. Han bliver ikke over-
rasket over, at indremissionske kvin-
der fødte flere børn end de grundtvi-
gianske. Hvorfor ikke? Måske kender
Dyrbye nogle studier på dette område?

Jeg gør det ikke. Og problemstillingen
er dog spændende. Det kan ikke over-
raske, at de ejendomsbesiddere, der
havde størst indtægt, var mest bofaste,
mener Dyrbye. Nej, for så vidt ikke!
Overraskende er dog, at så mange fak-
tisk flyttede. Og selv om lignende stu-
dier har påvist det samme, er det
næsten en pligt i et kvantitativt settle-
ment-studie at undersøge netop bofast-
heden. Den taler netop om stabiliteten
i småsamfundet, og den vil være et vig-
tigt element i sammenligningen med
andre danske settlements, når engang
andre følger dette studie op. Derfor
forekommer Dyrbyes indvending irre-
levant.

Dyrbye kan have ret i, at Mackin-
tosh i højere grad kunne have diskute-
ret sit områdes placering i det samlede
danske bosættelsesmønster i USA.
Men et sted skal der jo begyndes, og
her er gjort en god start. Det er urime-
ligt at forlange, at denne bog skulle
dække det samlede danske mønster,
selv om Elk Horn-Kimballton er blevet
lidt af en »Iland, intire of it selfe«. Og
der er jo ingen andre lignende, grundige
studier i danske prærieselements.

Endelig går en indvending på for-
midlingen. Rigtignok virker indbin-
ding og typografi ikke meget indbyden-
de, hvad der vel må lægges forlaget til
last. Men det må vel stadig være rime-
ligt at udgive dybdeborende, videnska-
belige studier, hvor læseren må mobili-
sere et minimum af indlevelse og for-
ståelse for at følge med. Formidling er
vigtig, men det skal ikke hindre en fag-
lig debat i videnskabelig terminologi.
Og i øvrigt har jeg vanskeligt ved at se,
at Mackintosh forsynder sig ved nogen
svært tilgængelig skrivestil. Om igen,
Hr. Anmelder. Læs bøgerne ordentligt
– og vær måske selv med til siden at
formidle disse resultater i en mere po-
pulær form.

Den største fejl ved anmeldelsen er,
at den kun strejfer et par centrale tes-
ser, som den afviser med en nonchalant

gestus. Jeg har selv anmeldt bogen til et kommende nummer af *Scandinavian Economic History Review* og skal her kun referere nogle få synspunkter derfra. Jeg vil henvise til, at Jette Mackintosh har fået optaget artikler i to ansete amerikanske fagtidsskrifter, i *Agricultural History* en artikel om etnisk landbrug og i *Journal of Historical Geography* en anden om danskernes demografiske profil i Elk Horn-Kimballton.² Det har hun kun, fordi kvaliteten af hendes empiriske arbejde og de konklusioner, hun drager deraf, kan bidrage med noget nyt til den amerikanske forskningsdebat på dette felt.

Kvaliteterne i Jette Mackintoshs arbejde er for det første, at hun systematisk har oparbejdet data fra amerikanske folketællinger og landbrugsstatistik for alle danske i de to counties i Iowa, Shelby og Audubon. Her får vi for første gang en solid database for et helt, stort dansk settlement. Herigenem kan det vises, at der opstod en markant forskel på landbruget i de to samfund rundt om og i de to byer. Populært sagt var Kimballtons grundtvigianske farmere de dygtigste, rigeste og mest produktive. Der viser sig en demografisk profil med mange børn og få gamle. Farmergruppen udviste en ret stor bofasthed over en tiårsperiode, medens andre socialgrupper typisk nok var mindre etablerede og udviste stor mobilitet. Og som nævnt fik altså indremissionske kvinder i Elk Horn by gennemsnitligt flere børn end deres grundtvigianske nabosøstre i Kimballton. I sammenligning med andre etniske farmere i de to counties havde danskerne relativt set de mindste farme, en tendens til at holde mere kvæg end andre og et stort arealudbytte. Fornuftigt nok mener Jette Mackintosh, at danskerne kom med en god landbrugsuddannelse hjemmefra, men jeg vil derimod tvivle på, at hun derudfra kan konkludere, at der var tale om et særligt dansk, etnisk landbrug, define-

ret netop ved, at det hentede et større udbytte ud af hver arealenhed end andre etniske grupper.

Ligeledes har jeg betvivlet, at man uden videre kan bruge Kimballtons økonomiske forspring som tegn på, at det befolkedes af unge, danske grundtvigianske gårdmandsbørn med en bedre uddannelsesbaggrund end Elk Horns indremissionske unge med en lavere social baggrund. Det empiriske materiale er behandlet uhyre kompetent, medens derimod tolkningerne af det nogle steder kalder på indvendinger. Men Mackintosh har sine meningers mod. Hun giver klare tolkninger. Dem kan man så købe eller afvise. Den måde, Dyrbye afviser dem på, er uargumenteret og uretfærdig.

Anmeldere skal være kritiske, men kun kritisere ved hjælp af gode modargumenter. En anmelder har et ansvar for, at læserne ikke bibringes et fejlagtigt indtryk af den behandlede bog. Negativ omtale kan koste læsere og efterlader let et hastigt tilegnet indtryk hos potentielt interesserede, der får dem til at fravælge bogen til fordel for andre. Det ville være synd for Jette Mackintosh og for alle, der er interesseret i den danske oversøiske udvandring.

Noter:

1. Vedr. udvandrerbreve: Karl Larsen: *De, der tog hjemmefra* 1-4, 1912-14; M. Hjordt Hansen m.fl.: *Brev fra Amerika. Danske udvandrerbreve 1874-1921*, 1981; Frederic Hale: *Danes in North America*, Seattle 1984; Benedicte Mahler: *Cathrine og Valdemar, et udvandrerpars skæbne skildret gennem breve*, 1975; Anne Lisbeth Olsen og Niels Peter Stilling: *Et nyt Liv. Den danske udvandring til Nordamerika i billeder og breve*, 1985 (revideret engelsk udgave: *A New Life. Danish emigration to North America as described by the emigrants themselves in letters 1842-1946*, 1994); Niels Peter Stilling: *Letters from America. The Emigrant Letter - An Emigration Stimulus, Danish Emigration to the U.S.A.*, udg. B.Fl. Larsen og H.Bender, (Udvandrerhistoriske Studier 4), 1992. - Vedr. dansk-amerikan-

ske kirker og højskoler f.eks. Enok Mortensen: *The Danish Lutheran Church in America. The History and Heritage of the American Evangelical Lutheran Church*, Philadelphia 1967 (Kirkehistoriske Studier 25); samme: *Schools for Life. A Danish-American Experiment in Adult Education*, Danish-American Heritage Society 1977; Paul C. Nyholm: *The Americanization of the Danish Lutheran Churches in America*, Minneapolis 1963 (Kirkehistoriske Skrifter 16); Henrik Bredmose Simonsen: *Kampen om danskheden. Tro og*

- nationalitet i de danske kirkesamfund i Amerika*, 1990. I øvrigt: Erik Helmer Pedersen: *Drømmen om Amerika*, 1985; Samme: *Pionererne*, 1986.
2. Jette Mackintosh: *Ethnic Patterns in Danish Immigrant Agriculture. A Study of Audubon and Shelby counties, Iowa*, *Agricultural History* 64, 1990; Jette Mackintosh: *Migration and Mobility among Danish Settlers in Southwest Iowa*, *Journal of Geographical History*, Spring 1991.